

7. Šola za vrednote in življenje UPPG – človekove pravice v Sloveniji

Ustanova Petra Pavla Glavarja je tokrat, na svoji »7. Šoli za vrednote in življenje« gostila varuhinjo človekovih pravic v obdobju 2013-2019 (delo je prevzela 23. februarja 2013), Vlasto Nussdorfer. Srečanje je bilo 22. oktobra 2014 v prostorih nekdanje Glavarjeve bolnišnice v Komenda. Gospa Varuhinja je ob koncu povedala: »Z veseljem to delam! Zato tudi zmorem delati 17 ur na dan, če je treba.«

Da ima rada svoj poklic, da z veseljem opravlja to delo, poslanstvo, je razvidno iz sadov dela, ki se jih je nabralo v dolgoletni poklicni poti. Preden je postala Varuhinja človekovih pravic, je bila 35 let tožilka, na vseh ravneh, nazadnje vrhovna državna tožilka. Bila je tudi pobudnica ustanovitve društva za pomoč žrtvam kaznivih dejanj **Beli obroč Slovenije**, dobrodelnih skladov **Sklad Plamen dobrote** in **Hipokrat**, med pobudnicami projekta **Zagovornik – glas otroka**, je veliko predavala študentom in vodila seminarje, napisala je deset knjig (izkupiček je podarila v dobrodelne namene), bila v letih 2006-2013 med desetimi najbolj vplivnimi pravniki v Sloveniji ... To in drugo neomenjeno njeno delo je bilo že samo po sebi dovolj tehten razlog za povabilo v Komendo, predvsem pa, da ji prisluhnemo, kaj nam ima povedati, sporočiti, nas o tem seznaniti. Zaradi njenih dobrih del še posebej dobrodelni ustanovi Petra Pavla Glavarja, njenim članom, štipendistom in podpornikom.

Začela je pri svoji mladosti, šolskih letih, ko so jo učili, da mora biti pravična, poštena in pridna. Nič čudnega, da je v sodni dvorani sama od sebe vzkliknila: »Tišina, ubogajte strica, ker je sodnik!« Ne vedoč, da bo tudi sama nekoč veliko časa prebila po sodnih dvoranah. Kot deklica je rada nastopala in je obiskovalcem svojih domačih sama prirejala svoje predstave. V osnovni šoli in v gimnaziji je spoznavala, kako hudo je lahko že mlademu človeku, če ga učitelj ozmerja s »teletom«, dežujejo enke, posebej pri matematiki. Sošolke je spodbujala, naj ne obupajo, zaradi tega ne delajo samomorov (ena je hotela kar skočiti v Sočo); da se je treba naučiti prenašati tudi padce in poraze. Odločno je poudarila: "Otroka je treba naučiti tudi padcev!" Tudi sama je doživela slabo oceno, skupaj s sošolkami, pa ji to ni vzelo upanja. Kljub poroki in otroku je doštudirala pravo, začela uspešno vse bolj strmo in odgovorno pravniško kariero. Začela se je z delom z mladimi. Danes je hvaležna, da je bilo tako, saj bi "sicer ne pridelala takega življenjepisa".

Iz lastne mladosti in iz svojega dela z mladimi (prestopniki) je spoznavala, kako pomembno je to delo: »Vsak, ki dela z mladimi, je izjemno pomemben za našo družbo.« To mora delati odgovorno, najprej pa »s srcem«. Potem je lahko uspešen, celo izjemno uspešen. Na tem področju – pomoči mladim in preprečevanju kaznivih dejanj – je bilo pri nas že veliko narejeno, doseženo. Ob tem se sprašuje, kako bi pomagala mladim, ki so ji bili poslani na pot, če bi imela enako znanje, kot ga ima danes, že na začetku. Kajti "če je nekdo v dobrih rokah, se lahko njegova pot obrne v drugo, boljšo smer." Zbolelo jo je, kadar ji je kdo poočital: »Vi ste tista! Vi ste ga tja spravili!« (v zapor na Dobu na primer). Pri tem pa ni pomislil, da je oziroma je bil

storilec kaznivega dejanja sam kriv, da se je znašel na Dobu, ne pa sodnik ali državni tožilec. Doživeto je opisala zgodbo, kako je po dolgih letih s priznanjem storilca so-zapornikom dobila potrditev pravilnosti svoje sodbe, zaradi katere jo je kljub najboljšemu delu glodal dvom, ali se je prav odločila.....tako je pokazala, kako težko je delo, ki ga je opravljala, da zahteva močne ljudi, z visoko etiko in moralno, čutom za pravičnost...

Kako odgovorno, obsežno in zahtevno je njeno delo in ekipe, ki ji pomaga, govori natisnjeno Poročilo. Delo Varuha obsega vse sfere življenja. Letno morajo pregledati okrog 12.000 klicev, 12 000 do 15.000 dopisov, prošenj, pritožb ..., vsak dan od 40 do 70. Samo letos je že sprejela na pogovor 250 ljudi. Njeno in njenih sodelavcev delo sega na tako obsežna področja, kot so pravosodje, policija, družina, delo, socialne zadeve, ustava, državni preventivni mehanizem. S številnimi podpodročji seveda. Vedno več je tudi mediacije, da so sodni postopki hitrejši. Če storilec kaznivega dejanja to čim prej prizna, se pogodi s sodnikom, je lahko kazen milejša, jo začne prej prestajati. Nekateri storilci to naredijo namenoma. Pri Varuhu ne ugotavljajo ali se je "nekaj res zgodilo, temveč ali država deluje v zaščito človekovih pravic in kako". Slovenija je bila npr. 252 krat obsojena na Evropskem sodišču za človekove pravice zaradi prekoračitve rokov.

Zelo dramatične so včasih pravde za otroke. Projekt zagovorništva je pričela še preden je postala Varuhinja in je danes pri Varuhu. Tu delujejo specializirani ljudje, "ki stojijo ob otroku, ko se starši pravdajo".

Pri rubežih so včasih rubežniki prehitri, bi se še dalo kaj narediti, če bi ljudje v stiski prej prosili za pomoč, ne pa čakali do zadnjega, do velike zadolženosti, iz katere se ne morejo več izkoptati.

Da bi bila ljudem blizu, jim pomagala, kadar jih prizadene kaj hudega, jim svetovala v stiski, redno obiskuje tudi občine. Dan po predavanju v Komendi je šla v Šalovce na Goričkem. Torej prihaja k ljudem, če so ti daleč od Ljubljane. Tem srečanjem sledi novinarska konferenca. Pri tem obiskih preverja, kakšne težave tarejo ljudi po občinah, kako te spoštujejo zakone in predpise (na primer glede oskrbe ostarelih), skuša pomagati tudi z nasveti.

Njeno delo je samostojno, tudi najvišji predstavniki države, so jo dolžni sprejeti v 48 urah. Varuh se odziva tudi na medije (tv, časopisi..) Redno se srečuje tudi z ministri, tokrat ima namen v kratkem se srečati z ministrico za zdravje, kjer je veliko težav.

Pomemben instrument je državni preventivni mehanizem, za katerega je Varuh pooblaščen. Gre za prizadevanje proti mučenju in drugim krutim, nečloveškim ali poniževalnim kaznim ali ravnanju. Nanaša se na vse institucije, v katerih je ljudem na nek način odvzeta prostost (zapori, bolnišnice, psihiatrične bolnišnice...). Da bi bilo mogoče več narediti, bi bilo treba imeti več zaposlenih.

Da se ne ustraši dela, je pokazala tudi s tem, da je lani sama merila temperaturo po sobah ljubljanskih bolnišnic, ko so se pacienti pritoževali, da je v njih neznosno vroče. Ponekod je res bilo, saj je termometer kazal enako temperaturo, kot je bila zunaj. Na področje njenega dela oziroma obravnav spada tudi tako imenovani »sovražni govor«, pa »diskriminacija ljudi«, na primer manjšin, kot so Romi.

Veliko pozornost namenja »ljudem s posebnimi potrebami; ranjenim ljudem«.

V zadnjem času se nanjo vse več obračajo tisti ljudje, ki menijo, da je kršena njihova pravica do zdravega življenjskega prostora in okolja. Pri tem sodeluje tudi z nevladnimi organizacijami, na primer ekologi. Pritožbe prihajajo zaradi postavljanj tako imenovanih »baznih postaj«, zastupljanja ozračja s PM 10 delci, smradu, ki pa ni pravno opredeljen, torej kazniv, motečih in za zdravje »nevarnih« tovarn ali podjetij v bližini, živinskih farm ... Ob obiskih na občinah se zanima, kako je z »bivalnimi enotami« za ostarele in ljudi v stiski v njih.

Vse več pritožb dobiva od delavcev, da je kršena njihova pravica do dela, da zanj niso primerno in pravočasno plačani, da je njihova zaposlitev negotova, so jih je delodajalec zaposlil le začasno (prekerni delavci! izraz izvira iz italijanske besede "precario", negotov), brezposelni, da sploh ne dobijo dela. Tožijo tudi nad neučinkovitostjo zavodov za zaposlovanje, da zastonj hodijo tja. Pritožujejo se tudi zaradi razmer v domovih za ostarele (premajhnega spoštovanja ostarelih!). Ugotavlja, da je na razpolago premalo dobre, brezplačne pravne pomoči. "Veliko pa temelji tudi na morali in etiki ljudi!"

Skratka, pritožbe, prošnje, predlogi dobesedno dežujejo iz dneva v dan. Tudi na ta način, da jo ljudje, ker jo poznajo, ustavljajo kar na ulici. Včasih samo zato, da se ji izpovedo. Pohvale so redke, vendar so tudi te, veliko več je kritike, jeze, tožba. Vlasta skuša vsem, če le more, ugoditi, pomagati, reševati, svetovati ..., najprej pa sprejeti, poslušati, razumeti ... »Ni lahko!« ugotavlja. V zadnjem času tudi zaradi vedno večjih premoženjskih in bivalnih stisk ljudi, premalo denarja za dostojno preživetje. Vendar upa, da bo zmogla vse, kar se zgrinja nadnjo, v štirih letih in pol, kolikor še traja njen mandat. Tudi zato, ker ima »debelo kožo« in »mirno vest«, ker si pri delu prizadeva za poštenost. Pri tem pa skuša narediti tudi čim več dobrega. Zastonj, ne glede na čas in uro. Njej delovni dan se pogosto potegne v pozne večerne ure, vendar se je tega že navadila. Tudi, ko je bila na tožilstvu dežurna, je morala na kraje hudih nesreč, kaznivih dejanj, tja, kjer jo do dna duše pretreslo, vendar ni klonila.

S svojim gostovanjem in ohrabrujočimi besedami je dala dobro popotnico štipendistom Ustanove Petra Pavla Glavarja, obenem pa tudi priznanje njenemu dobremu in potrebnemu delu.

Jožef Pavlič in dr. Marta Ciraj